

Hans efterfølger blev Thomas Madsen-Mygdal, der var en stor landbrugsfaglig kapacitet, men som p.g.a. sine mange politiske og organisatoriske hverv efterhånden måtte overgive roret til Jørgen Petersens søn, Johs. Petersen-Dalum. Som forfatteren meget godt får fremhævet, var Petersen-Dalum en eminent pædagog, hvad radioen også fandt ud af. Hans månedlige landbrugsoversigt var et meget aflyttet program, og specielt i efterkrigsårene, hvor landbruget ikke havde det alt for godt med sit image i forhold til byerhvervene, var Petersen-Dalum en meget respekteret brobygger mellem land og by.

I den brede befolkning blev Dalums navn ellers slået fast i 1964, da Khrushchev besøgte skolen. Det var ved den lejlighed, han holdt sin berømte improviserede og lidenskabelige tale, hvor han hævdede, at de sovjetiske landbrugsmetoder var det småkapitalistiske landbrug langt overlegent, og at den sovjetiske ko ville give mere mælk end den danske, alene fordi koen var socialistisk.

Et af bogens sidste afsnit indeholder en ret omfattende elevstatistik. Den viser klart de store ændringer som elevmassen har undergået i løbet af de sidste årtier. Medens kun 23 % i begyndelsen af 70'erne havde taget 9. eller 10. klasse, er tallet nu 95 %. Til gengæld for de bedre skolekundskaber er højskolepræget helt ude. Kun 4 % har nu været på højskole, hvor det i 60'erne var hver fjerde. I den aktuelle debat om problemer med tilgang til landbrugserhvervet er det mest interessante tal nok, at det er proprietær- og gårdmandssønnerne, der svigter landbrugsskolerne. I 60'erne tegnede de sig for ca. 70 % af eleverne på Dalum, nu udgør de kun godt en tredjedel, det samme som antallet af elever fra ikke-landbohjem. Den samme udvikling har fun-

det sted på alle andre landbrugsskoler. Det understreget endnu engang over for landbrugets folk, at de unges forventninger og krav til landbrugsarbejdet er under stærk ændring.

Festskrift-genren er en vanskelig størrelse, men Knud J. V. Jespersen har løst den stillede opgave på forbilledlig vis. På en enkel og klar måde får vi trukket forudsætningerne for skolens oprettelse op, nemlig Kolds skoletanker og et landbrug i forandring og deraf øget behov for viden og vidensformidling. Skolens hundredårige historie bliver herefter behandlet overskueligt og velskrevet – og meget forstående – og henad vejen bliver der givet nogle gode personkarakteristikker.

Det tjener skolen til ære, at den har villet betale en faghistoriker for at skrive skolens fjerde jubilæumsbog. På plussiden tæller også et person- og stedregister, en oversigt over litteratur og kilder samt at bogen er velillustreret.

Flemming Just

Gerhardt Klindt: *Baggårdsbarn i tyvernes København*. (Foreningen Danmarks Folkeminder, 1983). 84 s., ill., 40,00 kr.

Med den foreliggende bog er erindringsserien »Folk fortæller« nået op på 12 udgivelser. I et meget medrivende, velskrevet og veldisponeret sprog fortæller Gerhardt Klindt om sin barndoms oplevelser i 1920'ernes København. Fremstillingen giver en meget intens beskrivelse af de forhold, hvorunder livet blev levet på samfundets skyggeside, og hvilke prøvelser et barn fra et mindrebemidlet – for ikke at sige fattigt – hjem måtte gå igennem for at klare dagen og vejen. Men hele fremstillingen er præget af en optimisme og vilje til hele tiden at få det bedste ud af forholdene. Det foreliggende skrift gi-

ver en meget fin beskrivelse af miljøet i 1920ernes København, og kan anbefales som sådan på det varmeste.

Henrik Vedel-Smith

J. Gram-Andersen (red.): *Bornholms militære domiciler*. Udgivet af Østre Landsdelskommando. (Ringsted, 1985). 430 s.

Bornholm adskiller sig som bekendt på mange måder fra det øvrige Danmark. Det er derfor ikke unaturligt, at redaktionen af Østre Landsdelskommandos store arbejde om »Den sjællandske øgruppens landmilitære domiciler«, hvis publicering påbegyndtes i 1980 (anm. i *Historie*, ny række XV,3 1984), har valgt at lade Østersø-øen behandle i et særligt bind.

Bogens domicilbeskrivelser følger den samme håndfaste og klare disposition som i de tidligere bind, men i modsætning til disse medtager Bornholmsbindet ikke blot landmilitære domiciler, men også anlæg med tilknytning til Søværnet og Flyvevåbnet. Det er der god grund til, for også det bornholmske forsvar har altid haft sit særpræg, og det forhold er ikke blevet mindre markant i dag, hvor »øen er placeret ca. 250 km østligere end »jertæppet««, som Bornholms kommandant fastslår i sin indledning om øens forsvarsforhold efter 2. Verdenskrig.

Medtagelse af bl.a. Flyvevåbnets domiciler skal dog ikke forlede nogen til at tro, at bogen afgiver interessante oplysninger om f.eks. det store Nato-radarvarslingsanlæg på Rytterknægten, for dette etablissement hører tydeligvis til de anlæg, der er »helt eller delvis udeladt for at undgå kompromittering af den militære sikkerhed«. Men domicilbeskrivelserne spænder vidt nok endda: fra de gamle tilflugtsborge og »forsvarskirkerne« over egentlige fæstnings-

anlæg til de moderne kaserne og øvelsesområder.

Lederen af Forsvarsmuseet på Bornholm, oberstløjtnant H. E. Skaarup, er bindets hovedforfatter, og det skyldes i høj grad hans omfattende bidrag, at bogen – trods sin tids- og emnemæssige spændvidde – er kommet til at hænge langt bedre sammen end de tidligere bind.

Beskrivelsen af de store, velkendte anlæg som f.eks. Hammershus og Christiansø Fæstning er udmærket, men mere spændende er et lille afsnit om den optiske telegraf og den fyldige gennemgang af de mere ydmyge kystkanser, hvoraf ca. 60 i dag er fredet. Dette afsnit ledsages i øvrigt af nydelige gengivelser af Charles Texier de Chabert's små skitser fra begyndelsen af forrige århundrede. I det hele taget er bogens kapitler udstyret med et stort kort- og billedmateriale, og det gælder ikke mindst kaptajn Ole Andersens instruktive redegørelse for de tyske og russiske anlæg på øen fra perioden 1940-46.

Bogen, der er forsynet med gode sted-, enheds- og navneregistre, giver et tilfredsstillende helhedsbillede af det bornholmske forsvar uden »kompromittering af den militære sikkerhed«.

Per Willemoes Jørgensen

Jesper Gram-Andersen: *Den kongelige Livgarde, 325 år. Perioden 1958-1983*. (Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1983). 148 s., ill.

Jesper Gram-Andersen: *Livgarden under 2. verdenskrig, 1939-1945*. (Forsvarskommandoen, 1985). 48 s., ill.

Jesper Gram-Andersen: *Livgardens Kaserne & Rosenborg Eksercerp-lads. 200 år, 1786-1986*. Eller hvordan Lysthuset med de fire gyldne Knapper og Orangeriet ved Rosenborg blev til en prægtig kaserne for 68.000 gardere til fods. (Nyt Nor-